

Der burde være andre måder ...

Elevernes bud på en bedre tyskundervisning

Helene Qvistgaard

Stud.comm. i kommunikation og tysk

Bente Andreassen

Stud.mag. i psykologi og tysk

Christina Sommer

Stud.mag. i dansk og tysk

I efteråret 1993 gennemførte forfatterne til denne artikel en kvalitativ interviewundersøgelse med tyskelever i gymnasiet. Vi har interviewet fire grupper af elever fra 1.-3. G, i hver gruppe var der 4 - 6 elever. Interviewene fandt sted på to skoler, én i København og én i provinsen. Undersøgelsen præsenterer elevernes syn på undervisningen inden for områderne **grammatik, kulturformidling og motivation**. Vi fremlægger nogle centrale problem-

stillinger fra undersøgelsen og håber, at disse kan være til inspiration for tysklærere og andre, som beskæftiger sig med sprogundervisning.

Grammatikken i fokus

Det er sikkert ingen overraskelse, at grammatikken indtager en vigtig plads i elevernes oplevelse af tyskundervisningen. Men myten om, at grammatik udelukkende opleves som noget nega-

tivt, holder ikke stik. Grammatik kan være et godt redskab, og tommelfingerregler kan være nyttige: *„så behøves du ikke at sidde og slå op, du sparer rigtig meget tid...“* Glæden ved at kunne anvende sin grammatiske regelviden udtrykkes sådan af en anden elev:

„...og så har du sagt én sætning der var rigtig, og så er det nemmere at sige én til og én til og én til“.

Det er altså vigtigt, at eleverne har nogle succesoplevelser med at anvende grammatikken.

Deres negative oplevelser med grammatikken handler for en stor del om, at de har svært ved at bruge den i talesproget:

„...fordi på tysk, der kommer jeg altid til at tænke på...forholdsordsled og sådan noget, ikk'...der skal man tænke meget mere, når man taler“.

Der er dog forskel på eleverne. Nogle elever er modige og tør tage chancer i deres mundtlige sprogproduktion, selv om de godt ved, at ikke alt er grammatisk korrekt. Andre elever fokuserer i højere grad på den grammatiske form i deres tale og har brug for tid i taleprocessen. Men den får de ikke altid i undervisningen:

„Han (læreren, red.) retter bare helt vildt, i stedet for, at man lige fik lov til at tænke efter, når man havde sagt noget.. 'nej, det er bare forkert'...og så er det nemmere bare at lade være med at sige noget, fordi han opfordrer egentlig ikke til at sige noget sådan heller“.

Eleven her fortæller, hvordan hendes mundtlige sprogproduktion fuldstændig er gået i stå. Citatet fremhæver tre

forhold i undervisningen, som er vigtige for opøvelsen af elevernes mundtlige sprogfærdighed.

- At eleven føler sig tryk nok til at sige noget i timen; dette kræver bl.a. en god kommunikation mellem lærer og elev.
- Læreren må tage hensyn til, at klassen rummer forskellige elevtyper. Nogle elever er for eksempel meget følsomme over for korrektion, fordi de har et stort perfektionskrav til sig selv.
- Eleverne efterlyser tid og mulighed for selv at producere sætninger, samt rette de grammatiske fejl, de laver.

Sidstnævnte forbedringsforslag udtrykkes sådan af en elev:

„Det ville hjælpe meget, hvis man selv fik lov at rette de sætninger, man siger, i stedet for bare at blive rettet...hvis man fik tid til lige at tænke det efter“.

Det, at eleverne adskiller sig så meget som typer, taler for en differentieret undervisning, så der bliver tid og mulighed for at understøtte den enkelte elevs indlæringsproces bedre.

Grammatik som indsætningsøvelser

Eleverne frembringer en markant kritik af indsætningsøvelser i „Einfach so“ (mest anvendte øvelseshæfte i grammatikundervisningen). Følgende citater illustrerer dette:

„Jeg synes slet ikke, at det duer det der med løsrevne sætninger, det kan man overhovedet ikke huske noget på“.

„Du har ikke noget forhold til en eller anden tekst, som handler om ingenting, vel“.

„Man er ikke engageret nok i det, altså det er bare noget, der skal overstås“.

Arbejdet med indsætningsøvelser er ifølge eleverne monotont og uinspirerende.

Heroverfor stiller vi elevernes bud på en mere engagerende grammatikundervisning:

- De kan godt lide situationer, hvor de bliver kastet ud i at skulle konstruere en sætning ud fra deres egen erfaringsverden og derefter selv eller sammen med klassen gøre den grammatisk korrekt.
- De kan godt lide, at læreren forfatter en tekst ud fra et nærværende tema, hvor eleverne selv skal finde og arbejde med fx det relative pronomen.
- De vil gerne have, at grammatikundervisningen kombineres med aktuelle emner fx inden for kulturformidlingen:

„Læreren ser måske i avisen en morgen og finder sådan et lille stykke, der har med Tyskland at gøre og kommer over i skolen og siger, det oversætter vi lige i dag, fordi så lærer man jo samtidig noget om Tyskland og grammatikken.“

Vi sammenfatter elevernes kritik og forbedringsforslag til grammatikundervisningen i følgende punkter:

- Grammatikken indlæres bedst, når den kombineres med et vedkommende indhold.
- Der er for mange skriftlige grammatiske øvelser. Det er ikke vores indtryk, at eleverne ønsker indsætningsøvelser helt afskaffet. Deres kraftige kritik til netop indsætningsøvelser skal nok ses som et udtryk

for, at disse optager for meget plads i grammatikundervisningen og eleverne derfor i høj grad savner variation.

- Eleverne efterlyser flere øvelser, som øver deres talesprog. De vil producere sætninger, og de vil selv bearbejde de fejl, de laver. Viljen til at tage del i sin egen sprogtilegnelsesproces er til stede hos eleverne.

Samtale ud fra tekster

Vi synes, det er interessant at se på elevernes forhold til tekstarbejdet, fordi det stadig fylder meget i tyskundervisningen og fordi arbejdet med tekster tjener flere formål på én gang i fremmedsprogsundervisningen. Bl.a. er det i samtalen ud fra tekster, at elever opøver deres ordforråd. Eleverne siger følgende om tekstarbejdet:

„Og så får du en tekst, så skal du gennemgå dét og dét, og så bliver der skrevet nogle noter på tavlen, ikk'... altså tiden går, det er rigtig nok, men det er begrænset, hvor meget du får ud af det“.
„Tema, handling og genre... og sådan lidt forfatterholdning“.
„Der burde være andre måder - andre ting vi kunne lave end lige at analysere“.

Eleverne føler, at tekstarbejdet ofte forløber som efter en køreplan. Det virker uengagerende på dem. Dette gør så, at tilskyndelsen til at udvikle sit ordforråd skrider i svinget.

Eleverne er opmærksomme på, at de oplever infantiliseringsproblemer, fordi de ofte mangler ordforråd til at diskutere i klasserne. Men den form for samtale, som tekstanalysegennemgangen

muliggør, er ikke elevernes bud på, hvordan man får et større ordforråd. De foreslår, at der inddrages mere udfordrende emner, som de kan diskutere:

„Jeg tror kun man får et ordforråd, hvis man virkelig interesserer sig for det man er i gang med, for så lægger man selv mærke til, hvad man siger“.

Hvis diskussionen i timen fanger klassen, har eleven også en interesse i at blive bedre til at udtrykke sig på fremmedsproget.

Hvad engagerende emner mere specifikt er, giver eleverne flere kvalificerede bud på.

- Emner som passer til deres erfaringsverden, som kærlighed, etik om abort, m.v.
- Emner som er samtidssvarende. Politik, ungdomskultur m.v.
- Overordnet ønsker eleverne bare, *„altså nogle nyere emner, ikk'...“*. De er trætte af at tale om 2. Verdenskrig!

Kulturformidlingen

Når vi spørger eleverne direkte, om de ønsker kulturformidling i undervisningen, er svaret ofte negativt, *„Nej for min skyld kan de godt helt undlade det, for det er jo sproget, det handler om“*. Eleverne er ganske vist meget fokuserede på at lære det tyske sprog, mere end at tilegne sig viden om den tyske kultur. Men deres afvisning af kulturformidlingen i undervisningen hænger først og fremmest sammen med, at de forbinder tysk kultur med tunge og problemorienterede emner:

„Mange af de tekster vi får, det er om noget socialrealistisk i Tyskland - sådan er det bare, ikk'“.

Eller:

„Okay...en gang imellem får man sådan en kærlighedssang...men ellers så beskriver teksterne de grusomme forhold, der er enten før krigen, efter krigen eller under krigen“.

Eleverne har også meget svært ved at komme med konkrete forslag til alternativer, fordi de er vant til, at Tysklands kultur kun handler om problemorienterede emner.

Men når vi kommer dybere ind i samtalerne viser det sig, at eleverne fx er nysgerrige efter at vide mere om tysk hverdagskultur. Hvordan lever de unge i Tyskland, hvilke holdninger har de, hvilke trends kommer der fra byerne i Tyskland mv.

Tyskland med hud og hår

„Stort set, så er de fuldstændig lige som os - det var da rart at få bekræftet, synes jeg“.

Hvad der i høj grad virker motiverende på eleverne er det autentiske møde med fremmedsprogslandet. Elevernes forestillinger om tyskere og Tyskland kan rykke sig i dette møde, og elevernes sproglige barriere kan opblødes. Fx giver en elev med en dårlig selvtillid mht. at tale tysk udtryk for, at hans selvtillid er vokset efter et besøg hos nogle tyske venner i Berlin i en efterårsferie: *„..der kunne de da sagtens forstå mig, og jeg talte bare“*. En god og inspirerende oplevelse.

Motiverende undervisning

Hvis vi sammenholder de kritikpunkter, som eleverne anfører til indsættingsøvelser i grammatikundervisningen med deres beskrivelser af tekstindhold og tekstgennemgang, fremkommer en seriøs kritik til tyskundervisningen. Den er for uinspirerende i sit indhold og i sin udformning.

Eleverne efterlyser frem for alt afveksling i undervisningen og større mulighed for personligt engagement. Måske handler det også om, at elevernes forventninger til undervisningen ikke stemmer overens med, hvad læreren og gymnasieskolen forventer. Tekstanalysearbejdet fylder ifølge eleverne for meget og afstikker alt for faste rammer for såvel sprogundervisningen som for kulturformidlingen. Denne kritik skal ikke opfattes som ønsket om en total afskaffelse af tekstarbejdet, men den viser os, at der er behov for nytænkning af, hvordan tekstarbejdet kan blive udgangspunkt for en mere motiverende undervisning. Eleverne reagerer kraftigt på, at læreren skal have patent på sandheden. De vil selv arbejde aktivt med, og de vil tages alvorligt.

Vi lader følgende citat tale på elevernes vegne:

„...det kunne være spændende, hvis man nu tog et emne og så rigtig satte en diskussion i gang, altså bare snakkede om det uden at have læst en tekst først...og så ligesom føler, at man bliver revet med af en samtale, det synes jeg ikke man gør nu..“

„...det er ligesom...det er meget den mening, der står i teksten, der er vigtig, det er ikke din personlige mening, den er nærmest ligegyldig“.

Bevidsthed om indlæring

Vi tror, at det ville være til stor gavn for undervisningen, hvis læreren tog sprogindlæring op med eleverne. Eleverne har generelt en god intuition for, hvordan de lærer sproget. Men myter kan blokere for sprogindlæringen. Fx myten om, at det kan lade sig gøre at lære grammatikken på 14 dage og derefter kunne udtrykke sig grammatisk korrekt i enhver situation. Her ville en mere realistisk opfattelse af sprogindlæring hjælpe. At opnå et flydende sprog kræver jo en lang og intensiv tilegnelsesproces.

Vi mener også, at det kunne være nyttigt, hvis læreren talte med eleverne om de forskellige undervisningsformer - tekstgennemgang, samtale, grammatikøvelser - og udnyttede elevernes ideer til at skabe mere variation i timerne. For undersøgelsen viser, at eleverne faktisk er meget villige til at lære og at de giver både fantasifulde og realistiske forslag til en fornyelse af undervisningen.

Litteratur

Tyskundervisningen i gymnasiet - en kvalitativ undersøgelse af gymnasieelevers oplevelse af tyskundervisningen i gymnasiet. Projekt rapport, Roskilde Universitetscenter, januar 1994
Kan rekvireres gennem tysksekretariatet på Roskilde Universitetscenter.